

Accedir a la cultura

«Moltes persones limiten els seus consums i la seva participació cultural a l'oferta gratuïta. No trien per gust sinó per preu, per necessitat»

La crisi provocada per la Covid-19 ha propiciat la revisió crítica de la nostra vida ordinària i dels engranatges institucionals que la sostenen. Un dels àmbits on les afectacions han estat més greus, però també les reaccions han estat més immediates i imaginatives, és el cultural. Això ha forçat a abordar qüestions com l'abast de la noció de cultura que utilitzem, els seus llinars, les condicions de professionalització i, al capdavall, quins són els instruments d'intervenció pública i de finançament del sistema cultural.

Al costat de les desigualtats econòmiques, les principals barreres de discriminació social de l'era digital s'originen en la qualitat de l'accés de les persones a la informació, el coneixement i la cultura: l'accés a la cultura en el sentit més ampli, que inclou l'educació, la comunicació i el coneixement. Per això el dret a la cultura és tan decisiu. I per això parlem de la cultura com a servei públic i com a pilar necessari del benestar. La crisi actual ha acabat de fer evident la dimensió de servei públic de la cultura i de les polítiques culturals.

Tradicionalment, les polítiques públiques en cultura s'han centrat en l'oferta cultural. Fer accessible el patrimoni, proveir d'equipaments i infraestructures, ajudar la creació, les entitats i les empreses, subvencionar activitats... En el cas de Catalunya, a més, venint de la persecució franquista, la necessitat de donar prioritat a la producció cultural era imperativa. Una cultura que no produeix, no existeix.

Però no podem ignorar que la titular del dret a la cultura és la ciutadania. Aquests últims mesos ens haurien de permetre posar en una nova perspectiva la qüestió de l'accés a la cultura. La qualitat del sistema educatiu condiona els hàbits i les preferències culturals. I el sistema de comunicació també. Però les condicions específiques de l'accés a la cultura de cada col·lectiu acaben resultant també decisives. Moltes persones limiten els seus consums i la seva participació cultural a l'oferta gratuïta. No trien per gust sinó per preu, per necessitat. El preu actua també com a palanca d'exclusió.

Potser ha arribat l'hora, doncs, que les polítiques culturals públiques assumeixin radicalment que una part fonamental de la funció igualadora que es proposen ha de passar per facilitar que les persones puguin triar directament la cultura que volen. No parlo de substituir les polítiques públiques vigents. Si no de plantejar, en una conjuntura tan complexa com l'actual, unes polítiques culturals complementàries, amb partides pressupostàries addicionals ambicioses, que s'adrecin a potenciar l'accés, la participació i el consum cultural de tota la població. Finalment, aquests recursos, també revertirien en la creació i la producció; però no els assignarien les administracions sinó les persones quan se n'apropriïn.

Quin valor social té que tota la població del país pugui triar els seus consums culturals a voluntat? És difícil d'establir. Però segur que més dels aproximadament 35/40 euros per habitant i any del Departament de Cultura i que, si hi afegim les altres administracions, poden arribar als 60/70 euros. En una estratègia pública per combatre les desigualtats, pensar a destinar 2 euros setmanals més a cada persona perquè pugui triar continguts culturals no hauria de semblar quimèric. 100 euros l'any per cap. Si combatre un virus els exigís, no ho discutiríem ni cinc minuts.

El procediment per garantir que tota la població catalana disposi d'un crèdit cultural anual pot ser tan senzill com el funcionament de les targetes menjador; o la més universal de les targetes que ja tenim, la sanitària. Cada inici d'exercici es carregarien 100 euros en dipòsit a la targeta per tal que cada ?usuari? se'ls administri com vulgui atenent a l'oferta cultural. Com?

Exposem un exemple.

Els museus nacionals serien ?de facto? gratuïts per a la població que disposés de la targeta (la sanitària o la que es determini). Vostè presenta la targeta, se li descompten cinc euros del seu compte-dipòsit, li donen l'entrada que el museu comptabilitzarà i que li suposarà un ingrés efectiu d'aquells cinc euros. Els altres visitants paguen les tarifes ordinàries establertes.

Anem a un concert a un auditori, o a una representació a un dels teatres del país, públics o privats. Hi ha unes entrades convencionals a la venda a un preu fixat. També un preu -el mateix o un preu reduït acordat- a pagar amb la targeta. Són les mateixes localitats, només varia el mecanisme de pagament. També per compra en línia. El mateix per a subscripcions a publicacions, adquisició de llibres, entrades de cinema, qualsevol consum cultural susceptible de poder ser carregat a la targeta dins dels límits establerts en aquesta primera experiència (100 euros).

Suposem que n'acabessin fent ús efectiu uns 5.000.000 de persones que, en conjunt, consumissin un 80% del crèdit assignat. El cost efectiu del pla d'estímul d'aquest primer any seria d'uns 400 milions d'euros. Aquests 400 milions d'euros facilitarien de manera directa l'accés de les persones a la cultura i constituïrien, de fet, una subvenció pública molt important al conjunt del sector cultural. I serien bàsicament complementaris de la despesa global en cultura de la població catalana.

Evidentment, el paper ho aguanta tot però les realitats són molt complexes. Cal considerar la provisió dels recursos, la gestió del pla, les autoritzacions i la negociació de preus per incorporar-se al sistema, els mecanismes automàtics de retorn a artistes, companyies o empreses, etc. Però si volem una intervenció decidida que situï la cultura en el centre de les polítiques públiques i interpel·li tota la població, potser ha arribat l'hora de facilitar també l'accés a moltes formes de cultura a uns segments de població -com els joves- que sovint poden arribar a pensar que no hi són convocats.

Haver d'incrementar a cada exercici la partida pressupostària seria la millor prova de la salut cultural del país. Perquè ens definim pel que creem i produïm, certament; però també per la capacitat col·lectiva que tenim d'apropiar-nos-en sense exclusions.